

міжрегіональної міграції та міграцій «село – місто» [5, с. 255]. Функціонування органів працевлаштування у значній мірі будується на оперативному регулюванні плинності найманих працівників, а не на виконання завдань на забезпечення раціональної зайнятості працівників, що вивільняються.

Таким чином, аналіз інституційного середовища українського ринку праці дозволяє зробити висновок про те, що можна виділити як позитивні, так і негативні тенденції його розвитку. Позитивним є те, що існує значна кількість інститутів, які забезпечують формування зайнятості населення, однак дублювання деяких функцій і відсутність органів, які б займалися поширенням інформації про їхнє функціонування, сприяють неефективній діяльності цих інститутів. Негативним аспектом є дублювання деяких функцій, відсутність налагодженого каналу обміну інформацією та відсутність ефективної співпраці між органами забезпечення зайнятості й інститутами зовнішнього середовища такими, як федерація роботодавців та профспілок, органів вищої та середньої освіти. Взаємозв'язок між внутрішнім і зовнішнім середовищем дозволив би забезпечити стратегічне управління зайнятістю населення з урахуванням потреб і інтересів усіх сторін соціально-трудових відносин: працівників, роботодавців і держави. Напрямок подальших досліджень у цій галузі може бути пошук способів формування налагодженого каналу обміну інформацією між органами за-

безпечення зайнятості населення, формування механізму взаємозв'язку між внутрішнім і зовнішнім середовищем вітчизняного ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=803-12>. – Назва з екрана.
2. Мироненко О. Н. Влияние законодательства о защите занятости на занятость и безработицу: опыт межстрановых сопоставлений / Мироненко О. Н. // Экономический журнал ВШЭ. – 2009. – № 4.
3. The Regulation of Labor / Botero J., Djankov S., La Porta R. и др. // Quarterly Journal of Economics. – 2004. – P. 1339–1382.
4. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / [кер. авт. кол. А. Вишневський ; В. Афанасьєва, Р. Гекалюк та ін. ; за заг. ред. Т. Мотренка.]. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 396 с.
5. Чернявська О. В. Регіональні аспекти аналізу та регулювання ринку праці України / Чернявська О. В. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 20011. – 293 с.

УДК 338:658.261.003.13.001.33

ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧА ПОЛІТИКА ЯК СКЛADOVA ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ

Т. В. Воронько, кандидат економічних наук; О. В. Федірець

Диспропорції у структурі виробництва, моральна та фізична застарілість і зношеність основних фондів у галузях економіки, низькоефективне внутрішнє вико-

ристання паливно-енергетичних ресурсів і води вимагає надмірного використання енергоресурсів, що потребує значного їх імпорту.

У результаті створюється залежність базових галузей економіки України, насамперед паливно-енергетичного комплексу, від країн-експортерів паливних ресурсів і, відповідно, посилюється загроза для енергетичної безпеки держави. Разом із тим прогнозований потенціал енергозбереження за рахунок ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, відповідно до розрахунків і висновків Енергетичної стратегії України на період до 2030 р. і подальшу перспективу, становить 51,3 %. Реалізація цього потенціалу може значно зменшити споживання паливно-енергетичних ресурсів, що дозволить зняти гостроту проблеми зовнішньої енергетичної залежності. Отже, проблема ефективного використання енергоресурсів за своєю стратегічною важливістю не поступається проблемі диверсифікації джерел їх постачання, оскільки наслідком низькоефективного споживання паливно-енергетичних ресурсів є висока собівартість виробленої продукції, робіт (послуг), зумовлюючи таким чином зниження рівня конкурентоздатності національної економіки.

Державна політика у сфері енергозбереження має сприяти вдосконаленню енергоефективності та виробленню рекомендацій щодо подолання існуючих перешкод для прискорення зменшення енергоемності виробництва продукції, робіт та надання послуг, мінімізації загроз національній безпеці держави та формуванню концептуальних засад переходу економіки України до рівня економічно розвинутих країн світу.

Проблеми ефективного використання енергетичних ресурсів і визначення місця держави у цьому процесі завжди привертали до себе пильну увагу вчених-економістів. Значне місце вона посідає у працях таких відомих учених, як Ю. Дзядакевича, В. Григоровського, М. Пашкевича, В. Перебийніса, Р. Розума й багатьох інших. Водночас низка питань, що стосуються державного управління у сфері енерговикористання та впливу на нього енергозберігаючої політики країни, є не вирішеними і потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – аналіз основних засад енергозберігаючої політики у системі державного управління енергозбереженням і визначення напрямів її удосконалення з метою зни-

ження витрат паливно-енергетичних ресурсів і енергомосткості ВВП за сучасних умов.

За роки незалежності в Україні сформовані інституційні та нормативно-правові засади державної політики у сфері енергоефективності та забезпечено поступовий перехід на енергоефективну модель розвитку економіки. Ці підходи, як у Конституції України, так і у перших законодавчих актах і відповідних державних програмах й нормативних актах дозволили започаткувати реалізацію дієвих заходів щодо перебудови економіки країни з використанням досвіду економічно розвинених країн світу. Слід констатувати, що цей процес сьогодні потребує удосконалення.

Нинішній стан економіки України у контексті використання ресурсів, тенденцій розвитку та міжнародного досвіду вирішення аналогічних проблем зумовлює необхідність формулювання таких перспективних напрямів діяльності щодо переходу на енергоефективні моделі діяльності:

- запровадження стратегічного планування у паливно-енергетичному комплексі, створення системи складання енергетичного балансу та його оптимізація;
- створення умов для забезпечення надійної роботи енергосистеми України, зміцнення спроможності та незалежності НКРЕ;
- диверсифікація джерел постачання ядерного палива, забезпечення розвитку уранового виробництва та створення цивілізованого ядерно-паливного циклу в Україні, продовження строків експлуатації та модернізація діючих енергоблоків АЕС;
- скорочення споживання імпортованого газу, модернізація газотранспортної системи України;
- здійснення першочергових заходів із створення в Україні мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів;
- стабілізація видобутку вугілля і виробництва товарної вугільної продукції, модернізація шахтного фонду і технічне переоснащення виробництва;
- системне запровадження моделей енергоефективності;
- розвиток енергетики з використанням відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

Реалізація даних напрямів має відбуватися за умови активізації впливу держави на процеси, пов'язані з використанням паливно-енергетичних ресурсів. Державне управління енергозбереженням в Україні передбачає три основні напрями:

а) державне регулювання на основі нормативно-правової бази (ціни, тарифи, сертифікація, експертиза, ліцензування, пільги, стандарти та нормативи);

б) функціональне управління, яке здійснюється Держкоменергозбереження України, у тому числі Державною інспекцією з енергозбереження;

в) регіональне управління та контроль за виконанням законів, використання нормативної бази, а також організації роботи з енергозбереження в областях, районах, містах [4, с. 26].

Державне управління здійснюється через відповідну систему елементів управління:

- реалізацію політики ціноутворення (Національна комісія з регулювання електроенергетики);
- сертифікацію обладнання та приладів;
- енергетичну експертизу проектів;
- ліцензування роботи енергоконсалтингових і енергоаудиторських фірм;
- інвестиційну та інноваційну діяльність в енергозаощадженні;
- надання податкових і кредитних пільг для реалізації енергоощадних проектів;
- розробку стандартів енергоспоживання [2, с. 145].

Система державного управління енергозбереженням є сукупністю загальнодержавних, галузевих і регіональних органів управління, а також підприємств і організацій, які здійснюють державну енергозберігаючу політику.

Підприємство як господарюючий суб'єкт у межах чинного законодавства здійснює виробничо-комерційну діяльність, проводячи певну економічну політику, складовою якої є енергозберігаюча політика. Остання, відповідно до Закону України «Про енергозбереження», – адміністративно-правове і фінансово-економічне регулювання процесів видобування, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу та використання паливно-енергетичних ресурсів з метою їх раціонального використання та економного витрачання [3].

Реалізація активної енергозберігаючої політики на державному рівні повинна надати змогу розірвати пропорційну залежність між економічним розвитком, підвищенням добробуту громадян і збільшенням споживання енергоресурсів, що досягається за рахунок системного переходу від ресурсної до інноваційної моделі економічного розвитку. Політика енергозбереження є окремою важливою функціональною складовою економічної, виробничої і соціальної політики.

Енергозберігаюча політика має базуватися на таких принципах (табл.).

Таблиця

Принципи енергозберігаючої політики*

Принцип	Сутність принципу
Системного підходу	Енергозберігаючі заходи повинні мати системно-взаємодіючий характер, що включає проведення інформаційно-пропагандистських кампаній, наявність фінансових механізмів реалізації енергозберігаючих проектів, регуляторних і нормативних актів і стандартів з енерговикористання та енергозбереження, системи мотивації енергозбереження та контролю енерговикористання
Стратегічного управління енергозбереженням	Підприємства повинні мати стратегії енергозбереження, в яких визначені конкретні цілі та методи їх досягнення
Фінансового забезпечення енергопостачання та енергозбереження	Даний напрям повинен формуватися за ринковими умовами та мати гнучку, стимулюючу до енергозбереження систему фінансових заходів, спрямованих на забезпечення підприємств енергетичними ресурсами. При цьому підприємства повинні приділяти увагу формуванню запасів
Результативності енергозбереження	Упровадження енергозберігаючої політики повинно сприяти зменшенню споживання енергоресурсів та енергомісткості виробництва продукції

Примітка. * Авторська розробка.

На основі визначених принципів у підприємствах має формуватися механізм реалізації енергозберігаючої політики, за допомогою якого досягається раціональне використання

паливно-енергетичних ресурсів на основі адміністративного та фінансово-економічного регулювання їх придбання, зберігання розподілу та використання (рис.).

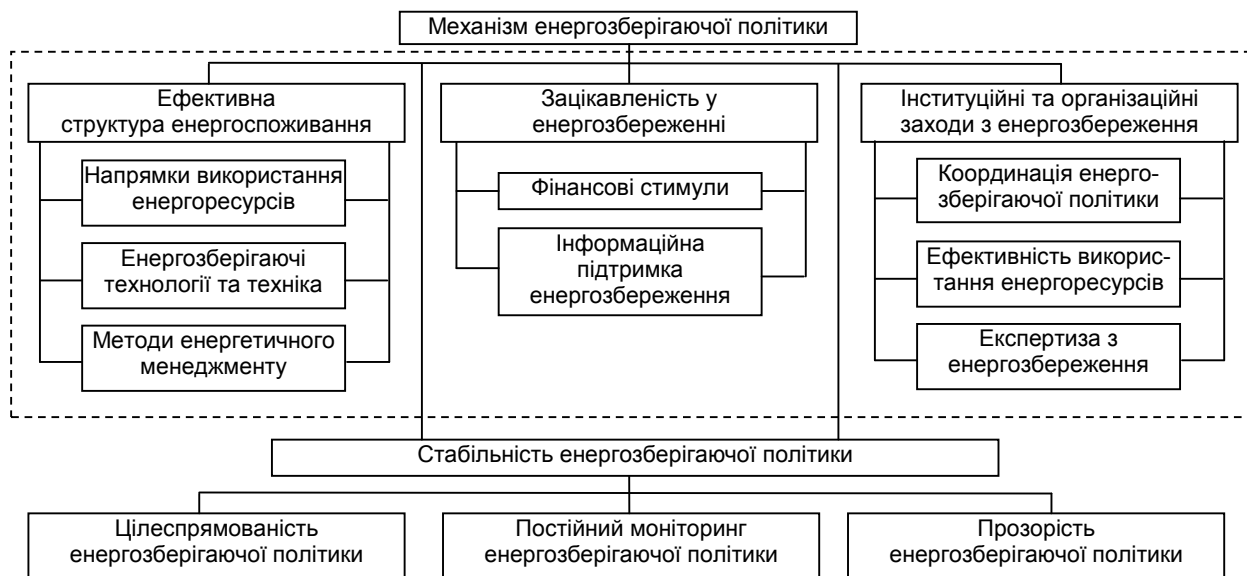

Рис. Механізм реалізації енергозберігаючої політики (авторська розробка)

Основними складовими зазначеного механізму є такі:

По-перше, встановлення та підтримання ефективної структури енергоспоживання. Ринкові відносини через посилення конкуренції є середовищем, яке сприяє та забезпечує поширення енергозбереження у підприємствах. Ці умови створюють можливості, за яких відбувається відбір користувачів енергоресурсів на основі застосування ними енергозберігаючих технологій і техніки, у процесі використання методів енергетичного менеджменту. Все це позитивно впливає на зацікавленість споживачів енергетичних ресурсів у реалізації енергозберігаючої політики.

По-друге, інтерес користувачів енергоресурсів до енергозбереження. Основна увага при цьому має приділятися аналізу поведінки працівників стосовно питань енергозбереження; забезпеченню інформаційної підтримки заходів з енергозбереження та поширення провідного досвіду з питань енергозбереження; створення фінансових стимулів до впровадження енергозберігаючих заходів. Оскільки енергозбереження не спроможне бути інструментом, який самостійно формує зацікавленість

працівників до економії енергоресурсів, то необхідно створити умови, в яких споживач енергоресурсів у повній мірі буде забезпечений відповідною інформацією, яка стосується енергозберігаючої політики держави, при цьому особливу увагу слід приділяти перевагам ощадливого використання енергоресурсів. Це неможливо без наявності дієвих механізмів зацікавленості споживачів у енергозбереженні та енергозберігаючій поведінці.

По-третє, розвиток і підтримка інституційних, організаційних заходів. Реалізація цих заходів повинна зосереджуватися на координації реалізації енергозберігаючої політики як на рівні держави в цілому, так і між окремими галузями, підприємствами; формуванні взаємовигідних угод щодо підвищення ефективності використання енергоресурсів; експертизі з енергозбереження, технічній і фінансовій допомозі, залученні спеціалістів з енергозбереження для консультацій і реалізації енергозберігаючих проектів.

По-четверте, гарантування стабільних правил гри. Державні органи влади мають забезпечити довіру до енергозберігаючої політики, яка формується на основі повної визначеності

та послідовності її реалізації. Споживачі енергоресурсів повинні бути постійно зацікавлені в ефективному використанні енергетичних ресурсів. Щоб досягнути цього, слід докласти зусиль для забезпечення прозорої політики енергозбереження, демонстрації стабільної, цілеспрямованої діяльності для реалізації енергозберігаючої політики, запровадження ефективної системи моніторингу реалізації енергозберігаючої політики.

Подоланню вищезазначених та інших перешкод повинні сприяти воля суспільства та дії влади, матеріалізовані в політиці та конкретних заходах, а саме:

1. Утвердження інноваційно-інвестиційного курсу розвитку України.

2. Розробка та виконання державних, регіональних і галузевих цільових економічних і науково-технічних програм підвищення енергоефективності, а також використання нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії.

3. Мобілізація ресурсів на фінансування зазначених програм за рахунок державного, місцевих бюджетів, галузевих коштів, зокрема фондів розвитку.

4. Залучення коштів «зелених інвестицій», використання пропозицій МФО (МБРР, ЄБРР, ЄІБ), можливостей зарубіжних організацій, фондів тощо, використання технічної допомоги країн-донорів [1].

5. Підтримка національних виробників високотехнологічної та енергоефективної продукції і товарів споживання у забезпеченні їх необхідними ресурсами.

6. Технічне дооснащення та переоснащення галузей (енергетики, житлово-комунального господарства, транспорту, будівництва, аграрного сектора) спрямоване на скорочення питомих показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів, необхідних для виробництва продукції та надання послуг, у тому числі створення дієвого і прозорого механізму стимулювання енергозбереження, використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, сприяння інноваціям, придбанню та використанню сучасних матеріалів, зниженню втрат ресурсів, удосконалення обліку енергоносіїв [5].

7. Запровадження у нових проектах, зокрема у будівництві та реконструкції існуючих будівель, енергоефективних технічних рішень і енергозберігаючого інженерного обладнання.

8. Оптимізація структури енергетичного балансу за рахунок збільшення частки власних і відновлюваних джерел енергії; перехід до об'єктивних цін на електричну енергію.

9. Запровадження стандартів щодо норм показників енергоємності видів найбільш енергоємних видів продукції вітчизняного виробництва.

10. Уведення в ранг національної політики заходів щодо щорічного зниження енергоємності ВВП [5].

Основним завданням держави у сфері енергоефективності є створення сприятливих умов для ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів. Така система повинна містити правові норми, які б передбачали адекватне поєднання інструментів державного регулювання та заохочення суб'єктів господарювання і населення щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів.

Протягом останнього десятиріччя в Україні спостерігалася динаміка зниження енергоємності ВВП. Утім, ця тенденція не була результатом винятково державної політики енергоефективності або ринковими чинниками прояву цінової еластичності енергоспоживання. Значно більший вплив мав чинник масштабу виробництва та зростання ціни на енергоносії.

Низька ефективність і результативність системи державного управління та реалізації державної політики, відсутність належного законодавчого забезпечення механізмів державного управління, непослідовність і нескординованість дій органів виконавчої влади з реалізації політики, недостатня ефективність Комплексної державної програми енергозбереження України зумовлюють відсутність реальних зрушень у справі підвищення енергетичної ефективності економіки. В умовах зростаючої конкуренції за світові паливно-енергетичні ресурси, енергоефективність економіки є практично єдиним інструментом отримання конкурентних переваг України на світовій арені та зростання добробуту насе-

лення країни завдяки зниженню витрат паливно-енергетичних ресурсів на утворення ВВП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 берез. 2006 р. № 145-р. – К. : [б. в.], 2006. – 129 с.
2. Енергетичний менеджмент / Ю. В. Дзядакевич, М. В. Буряк, Р. І. Розум. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 295 с.
3. Про енергозбереження : Закон України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1994. – 320 с. – (Бібліотека офіційних видань).
4. Перебийніс В. І. Енергетичний менеджмент : [навч. посіб.] / В. І. Перебийніс. – Полтава : ІнтерГрафіка, 2004. – 232 с.
5. Переосмислення ступеня відповідальності перед майбутнім : Національна доповідь з питань реалізації державної політики у сфері енергоефективності за 2009 рік / М. Пашкевич, В. Григоровський, В. Гавриленко [та ін.]. – К. : НАЕР-НАУ, 2010. – 254 с.

УДК 331.5

АКТУАЛЬНІСТЬ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Н. П. Казюка

За умов сучасного розвитку економіки все більшого значення для аналізу соціально-економічного розвитку країни чи регіону набувають показники інноваційної діяльності. Підвищення конкурентної боротьби на тлі погіршення економічної ситуації вимагає від підприємств і організацій використання у виробництві досягнень НТП та інноваційних технологій. Саме інноваційна діяльність визначає рівень конкурентоспроможності товарів на внутрішньому та зовнішньому ринку, а інноваційна активність підприємств обумовлює низьку наукомісткість праці, що негативно відображається на функціонуванні всієї економіки. Тому аналіз і оцінка науково-технологічних процесів, а також їх вплив на сферу зайнятості є досить важливими.

Значний внесок у дослідження інноваційної моделі розвитку економіки та її зв'язку зі сферою зайнятості здійснили: В. Федоренко, Ю. Маршавін, І. Гнибіденко, А. Шпаков, С. Рум'янцева, О. Діденко, С. Федоренко, Т. Гаврилова, Н. Кінах, А. Яковлев, О. Амоша, Ю. Бажал, В. Геєць, Н. Гончарова, М. Долішній, Б. Патон, С. Покропивний, Й. Шумпетер, та ін. Проте ще не вирішені питання впливу

інноваційних тенденцій на формування зайнятості населення, проблеми впровадження в Україні новітніх досягнень науки і техніки.

Оцінка основних тенденцій і перспектив інноваційно-технологічної моделі розвитку економіки та її ролі у процесі розширення зайнятості, а також розробка рекомендацій для активізації з боку держави інноваційних процесів із створення та впровадження у виробництво передових досягнень науки і техніки.

В умовах становлення інноваційно-технологічної моделі розвитку країни проблема зайнятості є дуже актуальною, оскільки саме стан зайнятості населення відображає загальний рівень розвитку країни загалом та її регіонів зокрема. В другій половині ХХ ст. відбулася значна активізація інноваційних процесів, що свідчить про перехід світової економіки на новий постіндустріальний тип розвитку. Він передбачає використання новітніх технологій, розвиток науки, освіти, програмного забезпечення, телекомунікацій тощо. З такими тенденціями соціально-економічного розвитку пов'язаний процес стрімкого розширення сфери послуг порівняно з галузями матеріального виробництва, оскільки саме підприємства, що